

## VÝZNAM VÝŽIVY V PODPOŘE ZDRAVÍ

## THE SIGNIFICANCE OF NUTRITION IN HEALTH PROMOTION

STANISLAV HRUBÝ

## SOUHRN

V současné době se diskutuje o náplni práce výživářů v hygienické službě. Jejich činnost musí vyplývat z koncepce hygieny výživy, musí směřovat k ochraně a posílení zdraví menších či větších skupin obyvatelstva. Je nutno stanovit závažnost různých zdravotních rizik plynoucích z výživy a stanovit priority otázek, na které je třeba dát adekvátní odpověď.

*Klíčová slova:* výživa, činnost výživářů, hygienická služba

## SUMMARY

There is currently being discussed the subject matter of activities of nutritionists in the public health service. Their activities have to follow from the concept of nutrition hygiene, be directed towards the protection and promotion of health in selected or broader population groups. It is essential to determine the importance of various nutrition-related health risks and to determine the most important problems to be adequately addressed.

*Key words:* nutrition, nutritionist activities, public health service

Výživa je jedním z nejdůležitějších činitelů zevního prostředí ovlivňujících vývoj a zdraví člověka. O tom dnes již nikdo nepochybuje, i když, samozřejmě, nelze opomíjet jiné významné faktory, jako přírodní, pracovní a obytné prostředí, životní styl apod. Značný význam výživy pro zdraví je patrně příčinou, že se dnes vedou i vzrušené a rozporuplné diskuse o náplni práce výživářů v hygienické službě.

Připomeňme si tedy hlavní úkoly odborníků výživářů, vyplývající z koncepce hygieny výživy na úseku primární prevence:

1. Hodnocení zdravotního stavu celé populace ve vztahu k výživě.
2. Provádění lékařského zdravotního dozoru, spočívajícího v hodnocení zdravotně-nutričního stavu různých populačních skupin. Ty by měly být vybírány podle specifického zřetele – věku, lokality, profese apod., s přihlédnutím k tomu, aby z hygienického hlediska bylo uplatnění primární preventivní péče nejen potřebné, ale také účinné.
3. Provádění státního zdravotního dozoru, včetně cílených šetření k hodnocení rizika zátěže cizorodými látkami a k hodnocení opatření v rámci prevence alimentárních mikrobiálních onemocnění a otrav. Prioritu musí mít problematika možného přímého ovlivnění zdravotního stavu.
4. Spolupráce při tvorbě všech opatření a programů k prevenci chorob a posilování zdraví uplatňováním adekvátních nutričních principů.
5. Účast na tvorbě požadavků, které zajistí, aby poživatiny a předměty běžného užívání byly pro člověka zdravotně nezávadné, a účast na vytváření podkladů pro právní předpisy v této oblasti.
6. Spolupráce s kontrolními, inspekčními a jinými institucemi při sledování zdravotní nezávadnosti

poživatin, včetně expertizní, konzultační a výchovné činnosti.

Podle mého názoru je tedy dosti podkladů pro smysluplnou činnost výživářů v tomto stále nenaplněném prostoru primární prevence, ať už jde o zjišťování pozitivních vlivů výživy nebo negativních faktorů nutričních, toxických či biologických.

Výživa je mimořádně složitý komplex zdravotně důležitých faktorů a není v silách žádné samostatné disciplíny či instituce beze zbytku ji regulovat. Hygiena výživy je však nepochybně obor, který může integrovat mnohé aspekty a přístupy a realizovat je nebo se alespoň významně podílet na jejich uskutečňování.

Třebaže izolované nutriční studie ve vztahu ke zdravotnímu stavu nemohou vést ke zcela objektivním výsledkům – vždy je totiž nutno vzít v úvahu i možné působení dalších faktorů – nelze o významné úloze výživy pochybovat. Jde ovšem o to stanovit závažnost různých zdravotních rizik plynoucích z výživy a stanovit priority otázek, na které je třeba dát adekvátní odpověď, a priority z těchto otázek vyplývajících úkolů, jejichž řešení by mělo být co nejdříve zahájeno.

Mnohem větší pozornost by bylo třeba věnovat zejména lékařskému zdravotnímu dozoru nad nutričním stavem různých populačních skupin, což je činnost v práci hygienické služby v dnešní době značně opomíjená. Rovněž je třeba vymezit prostor pro státní zdravotní dozor. Inspekce má samozřejmě také svůj význam v činnosti hygienické služby. Chtěl bych to dokumentovat slovy někdejšího hygienika ČR doc. MUDr. Kříže na konferenci, která se konala před asi 15 lety v Pardubicích. Tehdy řekl: „Vcelku dobře fungující dozor má zásluhu na tom, že choroby

ze zdravotně závažné potravy u nás představují jen malý podíl na celkové nemocnosti a bezvýznamný příspěvek k úmrtnosti“. Nevím, zda i v současné době tato slova stále platí.

Neutěšená situace v morbiditě a mortalitě našeho obyvatelstva, které mají souvislost, ať přímou či nepřímou, s výživou, zejména pokud jde o kardiovaskulární a nádorová onemocnění, ale také alimentární nákazy a otravy, přímo burcuje k okamžité aktivitě.

*Sdělení je diskusním příspěvkem k závěrům konference „Výživa a zdraví“ konané v Teplicích v září 2008.*

*Došlo do redakce: 20. 11. 2008*

*Přijato k tisku: 2. 1. 2009*

*Prof. MUDr. Stanislav Hrubý, DrSc.*

*Pod turnovskou tratí 19  
194 00 Praha 9 Hloubětín*